

ЦИНК

Да ли је примерено рећи да сам био тужан? Како сам могао осетити тугу за оним кога сам познавао сасвим површно и више издалека, наизглед тек као једног од бројних старијих колега, с којима сам ту и тамо, различитим поводима, учествовао на текућим књижевним догађајима, и након њих необавезно ћаскао, углавном о истим тим поводима. Када сам први пут седео са Давидом – да ли имам права да га, упркос поменутој скромној блискости, зовем само Давид? – сећам се да смо, између осталог, разговарали о Дилановим албумима из шездесетих: чудно сам се како је могао да *Nashville Skyline*, који, право говорећи, једва да има хитова, претпостави класицима попут *Highway 61 Revisited* или *Blonde on Blonde*, али такав избор је, онима којих се то тиче, дакако нешто говорио.

Преплавио ме је, рекох, талас истинске туге, када сам, у размаку од по минут-два, добио три поруке од колега и пријатеља у којима је писало да је умро Давид. Вест ме је затекла у родитељском дому, где проводим сваког лета месец дана, и сваког лета изнова прочитам *Цинк*. Овог лета сам, пре вести о смрти, био прочитао још четири-пет Давидових књига, да бих се изнова утврдио у мишљењу како је реч о нашем највећем живом писцу. Тога дана сам о Давидовој смрти разговарао са Слободаном Георгијевим, Аленом Бешићем, Ненадом Јовановићем, Драганом Бабићем и Николом Петаковићем, и свакоме сам рекао исту ствар: не треба се суздржавати од патетичних суперлатива, јер они, барем у овом случају, имају пуно утемељење – умро је наш највећи писац. Ненад је тада рекао нешто што вреди забележити, јер потврђује моју тезу: нема ниједног прозаисте који је толико утицао на бројне наше песнике, а доказ за ово, између осталих, стигао је сутрадан од Мирослава Кирина из Загреба, који је на свом Фејсбук профилу написао да му ниједан наш писац није био толико важан као Албахари.

Самом Албахарију пак најважнији писци били су Бернхард, Кафка, Шулц, Зебалд, Бекет, Пинчон и, највећи, Набоков. У другим приликама парафразирао је Фокнера, рекавши како је једина ствар којом књижевност треба да се бави – људско срце у сукобу са самим собом. У биографској белешци у његовој јединој књизи песама, међутим, стоји: „Да није писац, Д. А. би био зен-баштован и писао хаику. Грабуље би биле његов највернији пријатељ.” Све ово, а далеко од тога да је то све, па чак ни све најважније о учитељима, све наведено, дакле, може деловати помало збркано и противречно, па ипак, уз одређена и нужна поједностављивања, неки од ових писаца сусрећу се на најмање двама равнима: опседнутости временом и људским језиком и његовим ограничењима.

Време је велика Албахаријева тема: испрва камерно, породично (*Породично време, Судија Димитријевић*), а потом, почев од осамдесетих година, и оно врло лично, крајње индивидуализовано, да би се нарочито у романима деведесетих и почетком двехиљадитих година (*Мамац, Мрак, Гец и Мајер, Пујавице* итд.) појавило и историјско време, у облику друштвено-политичких сила које га пресудно одређују.

Занимљив је начин на који Албахари ову тему уобличава: он своје јунаке приказује у најсвакодневнијим ситуацијама – поподневна шетња, породични разговори за ручком, уобичајени ритуали на послу. Тешко је наћи иједног нашег писца који је с таквом прецизношћу и толико упорно описивао рутину грађанске свакодневице. Сви ти мали ритуали његових јунака, који покушавају да уреде и структурирају свакодневицу до најситнијих честица, тим бескрајним разлагањем својих живота заправо желе да замрзну време и његово протицање. И сваки догађај, штавише – сваки покрет, а тада се заправо прича и догађа, који наруши ову рутину, уводи време у причу. Томе не може нико измаћи, чак и онда када се привидно ништа не дешава: Дунав се повлачи у своје корито, зидају се нове зграде, аутобуси међају своје линије – ми смо остали на истом месту, али се померило све око нас. Па чак и у делима која говоре о највећој историјској трауми, какво је *Геџ и Мајер*, убијање београдских Јевреја представљено је као низ свакодневних, готово тривијалних ритуала, које тек ту и тамо успоре или наруше временске прилике, ретка вест од куће или квар на камиону-душегупки. Утолико у Албахаријевим прозама, иако на први поглед приповедање мирно тече, све тежи потпуној фрагментацији: као да је идеал ове прозе неухватљив, непознатљив исечак времена, који би требало језиком, прецизним описом сачувати од пролазности, од пропадања, попут оне могућности, оне слутње покрета у антологијској *Коан од њриче*: „Ако подигнем руку, рече он, куда ће моја рука отићи?”

Ту се долази до друге велике Албахаријеве теме: језика и, уопште, човекове могућности да себе искаже. Бројни, мада по правилу сведени и увек приповедно функционализовани пасажии и исказии на ову тему, један су од заштитних знакова његове прозе. Сви они варирају исту тезу: језик не успева прецизно да пренесе наше осећајее и доживљајее, језик није довољан. И онда се поставља сасвим логично питање: Па зашто онда говорити, а нарочито, зашто писати, када ствари већ тако стоје? Одговор који следи могао би да гласи: Зато што је то једино што имамо и што нас раздваја и разликује од бесловесних животиња, иако нас, пречесто, уопште не разликује, иако нам, пречесто, напротив, управо језик показује колико смо бесловесне животиње. Да ли је Албахари рекао да је од свих митова онај о Сизифу најприкладнији да опише ту егзистенцијалну ситуацију?

Још једна раван Албахаријевог дела чини ми се од ванредне важности, а то је однос према свету. Под светом овде никако не треба подразумевати Запад, а посебно не само западну културу, већ целину света, и Исток и Запад, разуме се у мери у којој су сва та различита искуства досезива у једном људском животу. Управо је Албахари, који се у нашој култури доживљава као парадигма светског писца, у смислу писца западне културе, на више места у својим есејима недвосмислено говорио о трагичној ароганцији те културе у односу на миленијуме искуства источних култура.

Дакле, свет само и једино као целина, средишта, али још и више рубови, с којих се неретко ствари боље виде. Када сам на почетку говорио о тузи, онда сам мислио и на осећање изопштавања из тог света, на чудно осећање провинцијализације, која се с Давидовим одласком неумитно догодила.

У вези с овим је Албахаријев уреднички, приређивачки, преводилачки и ко-ауторски рад, који чини целу једну немалу библиотеку, поред основног корпуса

његових дела. Морају се споменути часописи *Књижевна реч* и *Писмо*, едиција „Прва књига Матице српске”, морају се навести антологије *Савремена свејска ѝрича* и *Најкраће ѝриче на свејшу*, које су обликовале генерације наших писаца, па онда преводи Набокова, Пинчона, *Књије ѝромена*, Белоуа, Алексија и многих других, као и његове заједничке књиге са Жарком Радаковићем, пројекат *Фрас у шуји* са Милошем Комадином и Електричним оргазмом, али и варијације на Бадјуа, наслови које је дао Ненаду Јовановићу, учествовање у *Песничењу*.

Све до сада побројано, и којешта што није, не даје повода за тугу. Напротив, пред нама су изузетан живот и дело, време које није протраћено и изгубљено. Али са стварима срца увек је другачије, оно што на први поглед није близу, понекад је много ближе од онога што је поред нас. Као што рекох, осетио сам се тужно и одједном усамљеније, када је, да ми пренесе поруку о Давидовој смрти, тог дана телефон засветлео и огласио се тоном који је звучао као – цинк.